

1390

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل

تحریم های بین المللی از نگاه مردم تهران

« بررسی عوامل مرتبط با نگرش مردم تهران درباره تأثیر تحریم های بین المللی بر سیاست

خارجی جمهوری اسلامی ایران در سال 1390»

استاد راهنما: دکتر سید جلال دهقانی فیروزآبادی

استاد مشاور: دکتر حسین سلیمی

استاد داور: دکتر اصغر جعفر ولدانی

پژوهشگر: محمدمهدی کشاورز

تقدیم به پدرم؛

که در تمام زندگی ام صخره ای از ثبات بوده است

و

مادرم

که روح عاشقانه اش، پنهان مرا به پیش می‌برد

دکتر عبدالحسین زرین کوب در مقدمه چاپ دوم کتاب دو قرن سکوت چنین می‌نویسد: «چنان دیدم که هیچ کس کتابی نمی‌نویسد الا که چون روز دیگر در آن بنگرد گوید: اگر فلان سخن چنان بودی بهتر گشتی و اگر فلان کلمه بر آن افزوده شدی نیک‌تر آمدی» (نقل از عماد کاتب).

پیشگفتار

به مدد فناوری، امروزه رسانه‌ها، جهانی متفاوت از روزگاری نه‌چندان دور را به نمایش گذارده‌اند؛ دنیایی بدون مرز، کوچک، اما متنوع و پر حادثه. بخش مهمی از مباحث نظری در حوزه علوم اجتماعی، سیاسی، روابط بین‌الملل، هنر، ادبیات، موسیقی، اقتصاد و بویژه فلسفه سیاسی تحت تأثیر تحول فناوری اطلاعات و تأثیرات ناشی از ارتباطات بر روند زندگی، دگرگون شده‌اند. شاید این همه به خاطر تفسیر و خوانشهای نوینی است که انسان در پی رشد و گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات از جهان مطرح کرده است. اگر کیفیت ارتباط آدمی با دنیای اطرافش، فهم او را از جهان و فلسفه هستی تحت تأثیر قرار داده است، بخشی به لطف تأثیر رسانه‌هایی است که کارآمدتر از گذشته در اختیار افراد قرار دارند و بیش از پیش آدمی را موجودی آزاد در انتخاب، تصمیم‌گیری و تعیین‌کننده سرنوشت خود نشان می‌دهند. سیطره ارتباطات بر شئون مختلف زندگی اجتماعی افراد و

تأثیر آن بر تحول جهان‌بینی و نیز بر دیدگاهها در زمینه مدیریت جهانی، حل بحران‌ها از مشخصه‌های مهم دوره کنونی زندگی در عصری است که گاه با نام «ارتباطات» و گاه با نام «اطلاعات» معرفی می‌شود. در چنین شرایطی بدیهی است که علاوه بر گسترش وابستگی میان افراد و جوامع، دولت‌ها نیز نسبت به یکدیگر حساس‌تر شده و هر اقدامی در گوشه کنار کره خاکی می‌تواند عکس‌العمل سایر دولت‌ها و جوامع را به همراه داشته باشد. در این راستا سیاست تحریم عکس‌العملی ایست کم هزینه‌تر و موجه‌تر (نسبت به ابزار نظامی) در دست دولت‌ها تا در عرصه سیاست خارجی خود به مقابله، تنبیه و یا حداقل اعتراض به کشور یا کشورهای که بر خلاف منافع فردی و گاه جمعی آن‌ها عمل می‌کنند، بپردازند.

جرقه اصلی این تحقیق نیز از همان سؤال قدیمی در عرصه سیاست خارجی کشورها که «آیا سیاست تحریم برای دستیابی به اهداف سیاست خارجی، استراتژی کارآمد و مناسبی است؟» نشأت می‌گیرد؛ به عبارت بهتر، این تحقیق در پی آن است که بداند آیا تحریم‌های غرب و آمریکا علیه جمهوری اسلامی توانسته تأثیر و به تبع آن تغییری در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران ایجاد کند؟ آیا پس از سه دهه تحریم علیه جمهوری اسلامی ایران کشورهای تحریم‌کننده توانسته‌اند به اهداف خود دست یابند؟ این پژوهش بر خلاف پژوهش‌های پیشین در صدد است این پرسش‌ها را از نگاه شهروندان تهرانی پاسخ دهد و عوامل تأثیر گذار بر نگرش آن‌ها را به عنوان متغیر مستقل مشخص و تجزیه و تحلیل نماید چرا که سوای وجود و ماهیت نظام‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در امر نمادین کردن دنیای افراد و خارج کردنشان از سردرگمی (پارسونز و لومان)، نحوه بازتاب سیستماتیک دنیای بیرون در ذهن افراد نیز از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است..

انجام این کار که نهایتاً عنوان «بررسی عوامل موثر بر نگرش شهروندان تهرانی در مورد تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در سال 1390» را به خود گرفت، مرهون مساعدت و همدلی‌های فراوانی است که وظیفه خود می‌دانم آنها را صمیمانه پاس بدارم.

نخست لازم می‌دانم که از جناب آقای دکتر سید جلال دهقانی فیروز آبادی (استاد راهنما)، جناب آقای دکتر حسین سلیمی (استاد مشاور) و جناب آقای دکتر اصغر جعفر ولدانی (استاد داور) صمیمانه قدردانی نمایم، چرا که اگر راهنماییها، پیشنهادهای راه‌گشا و صبر و حوصله مثال‌زدنی این اساتید گرانقدر و کم‌نظیر نبود، این کار هیچ‌گاه به فرجام نمی‌رسید.

در تمام زندگی‌مدیون همدلی و همراهی خانواده مهربان و بی‌نظیرم بوده‌ام، و با هیچ کلامی نمی‌توانم عمق قدردانی خود را بیان نمایم؛ به امید جبران لطف و همراهیتان.

در پایان باید از دوست عزیزم آقای حمید رضا رستمی که لطف و کمک ایشان در انجام این کار نه قابل جبران و نه فراموش شدنی است و سایر دوستانی نام ببرم که مدیون راهنماییها و همدلی‌های آنها بوده‌ام؛ دوستان عزیزم، مهرداد نوری، فرید عباسی، رضا شویکلو، اقبال ولدبیگی، مهدی سیاری، محسن نوری، حسین بارگاهی صمیمانه سپاسگزارم.

محمد مهدی کشاورز

بهمن 1390

چکیده

پژوهش حاضر در پی بررسی عوامل مرتبط با نگرش شهروندان تهرانی درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است. و بر آن است که رابطه متغیرهایی چون جنس، سن، تحصیلات، پایگاه اقتصادی-اجتماعی (SES)، اعتماد به رسانه‌های داخلی و خارجی، پایبندی به دین، نگرش سیاسی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی و سرمایه اجتماعی را با نگرش مردم شهر تهران درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار داده و در نهایت نگرش شهروندان تهرانی نسبت به تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و کارای این تحریم‌ها در دستیابی به اهداف را مورد ارزیابی قرار دهیم.

روش تحقیق، «پیمایشی» است و تکنیک مورد استفاده، «پرسشنامه» همراه با «مصاحبه» است. جامعه آماری این پژوهش را «شهروندان بالای 18 سال شهر تهران» تشکیل می‌دهند. از طریق فرمول کوکران، حجم نمونه 400 نفر برآورد شد. برای دسترسی به نمونه‌های خود از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای سود جستیم؛ به همین منظور، شهر تهران به پنج منطقه مجزا تقسیم شد و تعداد هشتاد پرسشنامه از هر یک از مناطق جمع‌آوری شد. واحد تحلیل در این پژوهش «فرد»، و سطح تحلیل «خرد» است.

مهمترین یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که سن، تحصیلات، رضایت‌مندی و اعتماد به رسانه‌های داخلی و خارجی، پابندی به دین، نگرش سیاسی، سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی رابطه معناداری با نگرش مردم شهر تهران درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران داشتند. و متغیرهای جنس، پایگاه اقتصادی-اجتماعی (SES) و سرمایه اقتصادی رابطه معناداری با نگرش مردم تهران درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نداشتند. همچنین نیمی از جامعه نمونه تأثیر تحریم‌ها را بینابین (خنثی)، کمتر از یک چهارم معتقد به تأثیر مثبت و یک چهارم معتقد به تأثیر منفی تحریم‌ها بر سیاست خارجی ج.ا.ا. بوده اند.

لازم به ذکر است اکثر پاسخ‌دهندگان معتقدند تحریم‌های بین‌المللی نتوانسته به اهداف خود دست یابد هر چند هزینه‌های به همراه داشته است.

کلید واژه‌ها: تحریم‌های بین‌المللی، سیاست خارجی، امنیت ملی، قدرت ملی، توسعه و رفاه اقتصادی، اشاعه فرهنگ ایرانی-اسلامی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی (SES)، اعتماد رسانه‌ای، سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی، نگرش سیاسی.

فهرست مطالب

فصل اول:

کلیات تحقیق

صفحه	عنوان
1	مقدمه
4	1-1- طرح مسئله
6	1-2- اهداف پژوهش
8	1-3- سوال‌ها و فرضیه‌ها
11	1-4- ضرورت و اهمیت پژوهش
13	1-5- تعریف مفاهیم

- 15-1-6- روش شناسی.....15
- 16-1-7- پیشینه پژوهش.....16
- 19-1-8- سازماندهی پژوهش.....19

فصل دوم:

ادبیات نظری تحقیق

- 20..... مقدمه
- 21-43-2-1- بخش اول: تحریم‌های بین‌المللی.....21-43
- 21-2-1-1- مفهوم و تاریخچه تحریم‌های بین‌المللی.....21
- 24-2-1-2- تحریم‌های خارج از چارچوب سازمان ملل متحد.....24
- 25-2-1-3- تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران.....25
- 29-2-1-4- تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد.....29
- 30-2-1-4-1- قطعنامه‌های شورای امنیت علیه ایران.....30
- 34-2-1-4-2- مقایسه تحریم‌های شورای امنیت علیه ایران و کره شمالی.....34
- 36-2-1-5- معیارهای ارزیابی سیاست تحریم.....36
- 36-2-1-5-1- هزینه‌های ایران در اثر سیاست تحریم.....36
- 38-2-1-5-2- هزینه‌های آمریکا در اثر اعمال سیاست تحریم.....38
- 39-2-1-5-3- کارایی سیاست تحریم.....39
- 41-2-1-5-4- تأثیر گذاری تحریم‌ها.....41
- 43-2-1-6- نمونه‌های موفق و ناموفق سیاست‌های تحریم سازمان ملل متحد.....43
- 44-55-2-2- بخش دوم: سیاست خارجی.....44-55
- 44-2-2-1- سیاست خارجی و مفهوم منافع ملی در روابط بین‌الملل.....44
- 47-2-2-2- تعریف منافع ملی.....47

- 49.....2-2-3- تاریخچه کاربرد مفهوم منافع ملی.....
- 50.....2-2-4- متغیرهای موثر بر پیگیری و تأمین منافع ملی در سیاست خارجی.....
- 53.....2-2-5- محورهای اساسی در تدوین اهداف سیاست خارجی.....
- 56-71.....2-3- بخش سوم: رسانه و افکار عمومی.....
- 56.....2-3-1- اهمیت افکار عمومی.....
- 58.....2-3-2- رسانه و اهمیت آن در جامعه.....
- 60.....2-3-3- رسانه و افکار عمومی در عرصه داخلی.....
- 64.....2-3-4- نقش رسانه‌ها در شکل‌دهی مفهوم منافع ملی.....
- 70.....2-3-5- رسانه‌های خارجی؛ تهدید یا فرصت.....
- 72-93.....2-4- بخش چهارم: مبانی نظری تحقیق.....
- 72.....2-4-1- تئوری فضای اجتماعی پی‌یر بورد.....
- 75.....2-4-2- سرمایه اقتصادی.....
- 77.....2-4-3- سرمایه فرهنگی.....
- 89.....2-4-4- فرهنگ توده، فرهنگ عامه و فرهنگ نخبگان.....
- 81.....2-4-5- سرمایه اجتماعی.....
- 83.....2-4-6- سرمایه اجتماعی در ایران.....
- 85.....2-4-7- رسانه و تأثیرات آن.....
- 86.....2-4-8- مفهوم اعتماد و انواع آن.....
- 88.....2-4-9- نظریه‌های تحلیل سیاست خارجی.....
- 91.....2-4-10- محیط روانی سیاست خارجی.....
- 94-104.....2-5- بخش پنجم: چارچوب نظری تحقیق.....
- 94.....2-5-1- چارچوب نظری تحقیق.....
- 104.....2-5-2- مدل نظری تحقیق.....

فصل سوم:

روش شناسی تحقیق

105	مقدمه
106-111	3-1- بخش اول: روش شناسی
106	3-1-1- روش تحقیق
109	3-1-2- جامعه آماری
109	3-1-3- روش نمونه گیری
110	3-1-4- حجم نمونه
110	3-1-5- واحد تحلیل
111	3-1-6- ابزار پژوهش
112-130	3-2- بخش دوم: تعاریف نظری و عملی متغیرها پژوهش
	الف) متغیرهای مستقل (عوامل موثر بر نگرش):
112	3-2-1- اعتماد به رسانه
116	3-2-2- پایبندی به دین
119	3-2-3- نگرش سیاسی
122	3-2-4- پایگاه اقتصادی-اجتماعی (ses)
126	3-2-5- نوع سرمایه فرهنگی
127	3-2-6- میزان سرمایه فرهنگی
128	3-2-7- سرمایه اقتصادی
129	3-2-8- سرمایه اجتماعی
129	3-2-8-1- مشارکت اجتماعی
129	3-2-8-2- اعتماد اجتماعی
131-152	ب) تعاریف نظری و عملی شاخص های متغیر وابسته

- 131 3-2-9- سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 132 3-2-9-1- امنیت ملی
- 133 3-2-9-2- امنیت نظامی
- 134 3-2-9-3- امنیت سیاسی
- 135 3-2-9-4- امنیت اجتماعی
- 136 3-2-9-5- امنیت اقتصادی
- 137 3-2-9-6- امنیت زیست محیطی
- 139 3-2-10- قدرت ملی
- 142 3-2-11- تأمین توسعه و رفاه اقتصادی
- 144 3-2-12- اشاعه فرهنگ ایرانی - اسلامی
- 145 3-2-12-1- عناصر و خواسته‌های فرهنگ ایرانی - اسلامی
- 146 3-2-12-2- صدور انقلاب
- 149 3-2-13- روایی ابزار تحقیق
- 150 3-2-14- پایایی ابزار تحقیق
- 151 3-2-15- رویه جمع آوری داده‌ها
- 152 3-2-16- فنون تجزیه و تحلیل داده‌ها
- 154 3-2-17- محدودیت‌ها و مشکلات پژوهش

فصل چهارم:

یافته‌های تحقیق

- 155 مقدمه
- 156 4-1- بخش اول: یافته‌های توصیفی
- 175 4-2- بخش دوم: یافته‌های تبیینی

فصل پنجم:

خلاصه و نتیجه گیری

199	مقدمه
200	1-5- خلاصه و نتیجه گیری از یافته های توصیفی
202	2-5- خلاصه و نتیجه گیری از یافته های تبیینی
213	3-5- ارزیابی کارای سیاست تحریم
218	4-5- پیشنهادات
221	منابع و مأخذ

پیوست ها (ضمائم)

1	پرسشنامه
13	فهرست جداول
15	فهرست نمودارها

فصل اول:

کلیات تحقیق

«صورت یک مسئله غالباً اساسی‌تر از حل آن است. حل مسئله ممکن است فقط مستلزم مهارت‌های تجربی و یا ریاضی باشد، حال آنکه طرح سؤالات نو و بررسی مسائل قدیمی از دیدگاهی تازه، نیازمند ذهنی خلاق است و این نکته بیانگر آموذگی فرد در علم است.» (آلبرت اینشتین)

تحریم‌ها ابزاری برای ارتقای منافع سیاست خارجی یک کشور، در میانه طیفی قرار می‌گیرد که در یک سر آن سخت‌ترین اقدامات قهرآمیز از جمله توسل به نیروی نظامی، اقدامات سری و یا تهدید به توسل به نیروی نظامی است و در سوی دیگر طیف، تدابیر دیپلماتیک، اخراج دیپلمات‌ها، اخراج سفیر، اعتراض رسمی دیپلماتیک و به تعلیق درآوردن مبادلات فرهنگی است. به تعبیری می‌توان گفت که برقراری تحریم‌های در میانه این طیف از اقدامات قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر این نوع تحریم‌ها اغلب به جای اقداماتی که برشمردیم به کار می‌رود. تدابیر سیاسی ممکن است چنانکه باید و شاید موثر و کارا نباشد. در عین حال توسل به راه‌های نظامی ممکن است افراطی به نظر برسد.

بدین ترتیب، «تحریم» به معنی «اقدامات غیرنظامی که تأثیر نامطلوبی بر انتقال کالا، خدمات یا دارایی‌های مالی به یک کشور خارجی خاص می‌گذارد و هدف از برگزاری آن، تنبیه یا مجازات آن کشور یا وادار ساختن آن به تطبیق خود با اهداف سیاسی یا بیان ناخرسندی از اقدامات و رفتارهای آن کشور است». در این چارچوب، این تحریم شامل تحمیل برخی تدابیر تجاری و مالی به اشکال و ترکیب‌های مختلف است.

اگرچه استفاده از ابزار تحریم سابقه طولانی دارد؛ اما کاربرد وسیع آن در حیطه یکی از ابزارهای مهم سیاست خارجی، مربوط به سیاست جهانی معاصر است. با وجود این تا سال 1918 تحریم به عنوان مکملی برای اقدامات نظامی بود.

تشکیل جامعه ملل نیز هرچند فصل جدیدی در تاریخ استفاده از تحریم‌ها گشود؛ در ماده شانزدهم میثاق جامعه ملل بدون ذکر کلمه تحریم آمده است «هرگاه یکی از اعضای جامعه ملل برخلاف التزاماتی که مطابق مواد دوازدهم، سیزدهم و پانزدهم برعهده گرفته است، به جنگ متوسل شود، مثل اینست که با تمام اعضای دیگر جامعه بین‌الملل باب مخاصمه را باز کرده است و اعضای جامعه ملل ملزم‌اند روابط تجاری و اقتصادی را با وی به فوریت قطع کنند؛ ثانیاً هرگونه رابطه فی‌مابین اتباع خود و اتباع دولتی را منع کنند که نقض عهد کرده است؛ ثالثاً تمام مراودات مالی یا تجاری یا شخصی بین اتباع این دولت و اتباع دول دیگر را قطع کنند، خواه عضو جامعه ملل باشند، خواه نباشند» (همان، 35). اما به دلیل عدم ضمانت اجرای استفاده از این ابزار کارایی چندانی به همراه نداشت.

پس از جنگ جهانی دوم وظیفه حفظ صلح و امنیت بین‌المللی بر عهده سازمان ملل و در رأس آن شورای امنیت گذاشته شد. براساس تمهیدات پیش‌بینی شده در فصل ششم و هفتم منشور شورای امنیت،

سازمان ملل متحد می‌تواند نسبت به تهدید امنیت و صلح بین‌المللی با توسل به تحریم‌ها واکنش نشان دهد. بر اساس ماده 41 منشور، شورای امنیت تصمیم می‌گیرد که برای اجرای اوامر آن شورا چه اقداماتی لازم است که همچنین متضمن دخالت نیروهای مسلح نباشد. همچنین می‌تواند از اعضای ملل متحد بخواهد که به متوقف ساختن تمام یا قسمتی از روابط اقتصادی، ارتباطات ریلی، دریایی، هوایی، پستی، تلگرافی، رادیویی و سایر وسایل ارتباطی و یا روابط سیاسی، دست بزنند.

تا سال 1990 شورای امنیت از اختیارات خود برای تحمیل تحریم‌ها تنها دوبار، «رودزیای جنوبی» در سال‌های 1968-79 و آفریقای جنوبی در سال‌های 1977-94 استفاده نمود؛ اما از سال 1990 به بعد شورای امنیت 17 بار از این تحریم‌ها برای مقابله با تهدید صلح و امنیت بین‌المللی استفاده کرده است.

تحریم‌ها در یوگسلاوی، اتیوپی و اریتره که درگیر جنگ بین دولت‌ها بودند؛ در آنگولا، سیرالئون و لیبیا برای خاتمه دادن به جنگ داخلی؛ در سومالی وهائیتی برای بهبود وضعیت بشر دوستانه و موارد دیگر مانند افغانستان و عراق نیز به دلیل مقابله با تروریسم بین‌الملل، به خوبی منعکس کننده تقاضای پیچیده بین‌المللی برای افزایش تحریم‌هاست (ارقاب پرست، 1386: 29).

هر چند هدف تدوین تحریم‌ها در جامعه ملل و منشور سازمان ملل متحد ایجاد فشار و محدودیت بر کشورهای نقض کننده صلح و امنیت بین‌الملل بود؛ اما متأسفانه امروزه بیشتر تحریم‌ها با هدف تأمین منافع خاص کشور تحریم کننده و بدون توجه به منافع و خواسته‌های سایر اعضای جامعه جهانی و بر خلاف اصول و موازین بین‌المللی صورت می‌گیرد. این اقدام از سوی پاره‌ای از قدرت‌ها خصوصاً ایالات متحده آمریکا علیه برخی از کشورهای در حال توسعه است که سیاست‌ها و مواضعشان با منافع آنها سازگاری ندارد.

جمهوری اسلامی ایران از زمان شکل‌گیری تاکنون با سخت‌ترین تحریم‌ها روبه‌رو است، اما با مطرح شدن برنامه هسته‌ای ایران و ارجاع آن به شورای امنیت ماهیت تحریم‌ها تغییر کرده و دامنه فشار علیه ایران به شدت افزایش یافته است.

هدف اصلی این تحریم‌ها تغییر رویه و عملکرد جمهوری اسلامی ایران از یک کشور انقلابی با سیاست‌های تجدید نظر طلبانه به یک کشور محافظه کار و جلوگیری از دستیابی ایران به انرژی هسته‌ای از طریق ایجاد فشارهای مستقیم بر دولت جمهوری اسلامی ایران و منزوی ساختن آن در عرصه بین-

المللی و یا ایجاد نارضایتی میان مردم و درنهایت فشار مردم بر رهبران در عرصه داخلی صورت می-باشد.

هرچند هدف اصلی تحریم‌ها در عرصه داخلی کاهش مشروعیت نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران بوده است، اما در در هیچ یک از پژوهش‌های انجام شده تا کنون نگرش و ذهنیت مردم مورد توجه قرار نگرفته لذا ما در این تحقیق تلاش کردیم ضمن ارزیابی تحریم‌های بین‌المللی به بررسی تأثیر آن بر سیاست خارجی از نگاه شهروندان -تهرانی- و همچنین عوامل تأثیر گذار بر شکل گیری نگرش آنها بپردازیم و نتایج آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم.

1-1- طرح مسئله

تحریم همواره یکی از مهمترین ابزارهای اعمال فشار یا ایجاد تغییر در رفتار بازیگران نظام بین‌الملل بوده است و عمری به درازای تاریخ تشکیل دولت‌های باستان دارد. البته بحث گونه‌های متفاوت تحریم و به طور اخص تحریم اقتصادی به تحولات قرن بیستم بر می‌گردد. با وقوع انقلاب اسلامی در ایران و به دلایل متعدد، تحریم‌هایی بر ایران اسلامی از سوی برخی از کشورها و خصوصاً ایالات متحده آمریکا اعمال شد. این مسئله همواره یکی از دغدغه‌ها و چالش‌های جدی جمهوری اسلامی ایران در عرصه

بین‌المللی بوده است که با مطرح شدن پرونده هسته‌ای ایران و ارجاع آن به شورای امنیت و وضع برخی تحریم‌ها از سوی آن شورا، تحریم ایران وارد مرحله جدیدی گردید که پیش از این سابقه نداشت؛ زیرا ماهیت تحریم‌های شورا با تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا متفاوت است.

لذا مسئله اساسی این پژوهش این است که این تحریم‌ها چه تأثیری بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی دارد و آیا آثار سوء آن به حدی خواهد بود که ایران در رفتار خود تغییر ایجاد کند؟ این سوال پایه این پژوهش است که شهروندان تهرانی به آن پاسخ خواهند داد و بر اساس نظرسنجی مقدماتی در پاسخ به این سوال این فرضیه مطرح می‌شود که اگرچه تحریم‌های آمریکا و شورای امنیت برای ایران هزینه داشته است و خواهد داشت؛ اما به دلیل ماهیت و روش اعمال تهدیدها و همچنین به دلیل ماهیت نظام جمهوری اسلامی، این تحریم‌ها سبب تغییر بنیادین در رفتار جمهوری اسلامی نخواهد شد.

اما در کنار این سوال، مسئله دیگری که محقق خود در صدد پاسخ به آن است: عوامل و متغیرهای تأثیر گذار بر نگرش شهروندان-تهرانی-می‌باشد که متغیر مستقل این پژوهش در نظر گرفته شده است. لذا در این تحقیق سعی شده است با استفاده از روش کمی، نگرش و عوامل موثر بر نگرش شهروندان تهرانی (جامعه نمونه) را نسبت به تأثیر تحریم‌ها مورد بررسی و نتایج آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهیم. بنابراین بررسی نگرش مثبت یا منفی شهروندان تهرانی (جامعه نمونه) در مورد تحریم‌ها می‌تواند یکی از معیارهای سنجش موفقیت یا شکست کشورهای تحریم کننده از یک سو و حمایت یا عدم حمایت شهروندان از سیاست‌های دولت از سوی دیگر باشد. البته بررسی عوامل موثر بر نگرش شهروندان که متغیر مستقل این پژوهش است، می‌تواند به تصمیم‌گیرندگان و سیاستمداران در جلب حمایت بیشتر شهروندان از سیاست‌های خود و در نتیجه کاهش اثرات احتمالی تحریم‌ها کمک کند.

لازم به ذکر است که آنچه باعث طرح این مسئله شد، از یک سو گسترش بیش از حد رژیم تحریم‌ها و افزایش دامنه آن علیه جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اخیر و از سوی دیگر، عدم توجه به نگرش و عوامل موثر بر نگرش شهروندان نسبت به تحریم‌ها -در مطالعاتی که تاکنون در این زمینه انجام گرفته است می‌باشد.

1-2- اهداف پژوهش

اهداف این پژوهش را می توان به دو دسته کلی به شرح زیر بیان کرد:

هدف اصلی:

بررسی عوامل مؤثر بر نگرش و نگرش شهروندان تهرانی درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.

اهداف فرعی:

- 1- سنجش ویژگی‌های فردی و اجتماعی شهروندان تهرانی همچون جنس، سن، میزان تحصیلات، وضعیت تأهل و بررسی تأثیر این متغیرها بر نگرش شهروندان تهرانی درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 2- سنجش تأثیر پایگاه اقتصادی- اجتماعی (SES) شهروندان تهرانی بر نگرش آنها درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 3- سنجش تأثیر میزان استفاده و اعتماد شهروندان تهرانی از رسانه‌های داخلی بر نگرش آنها درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 4- سنجش تأثیر میزان استفاده و اعتماد شهروندان تهرانی از رسانه‌های خارجی بر نگرش آنها درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 5- سنجش تأثیر میزان و نوع سرمایه فرهنگی شهروندان تهرانی بر نگرش آنها درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 6- سنجش تأثیر میزان سرمایه اقتصادی شهروندان تهرانی بر نگرش آنها درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 7- سنجش تأثیر میزان سرمایه اجتماعی شهروندان تهرانی بر نگرش آنها درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 8- سنجش تأثیر پایبندی به دین شهروندان تهرانی بر نگرش آنها درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 9- سنجش تأثیر نگرش سیاسی شهروندان تهرانی بر نگرش آنها درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 10- سنجش نگرش شهروندان تهرانی درباره تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
- 11- سنجش نگرش شهروندان در مورد کارای سیاست تحریم (دستیابی تحریم‌ها به اهداف).

3-1- سؤالها و فرضیه‌های تحقیق

الف) سؤالهای تحقیق

سوالات اصلی: